

Joanna Nowak

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu

„Zanim rozpocznie się szkoła...” – wyobrażenia studentów wczesnej edukacji o pracy nauczyciela – wychowawcy uczniów pierwszej klasy

Wspieranie rozwoju dzieci to jedno z najważniejszych zadań nauczyciela – wychowawcy. Artykuł prezentuje wyobrażenia studentów wczesnej edukacji o pracy nauczyciela – wychowawcy uczniów klasy pierwszej. Podstawą analizy są narracje – listy (21) studentów do rodziców przyszłych uczniów. Wyodrębniono cztery wątki tematyczne: I. Zasady, wartości, II. Współpraca, III. Wymagania, IV. Sposoby pracy i dokonano analizy jakościowej uzyskanego materiału badawczego. Na zakończenie sformułowano wnioski.

Słowa kluczowe: pedagogika, narracja, nauczyciel – wychowawca, uczeń, rodzice, szkoła

Wprowadzenie

Jednym z najważniejszych zadań nauczycieli, wychowawców, opiekunów w procesie wczesnej edukacji jest wspieranie rozwoju dzieci, łączenie wszystkich obszarów i tworzenie holistycznej perspektywy rozwojowej. Edukacyjny kontekst rozumienia pojęcia „wspieranie” wprowadził C. Rogers, a na gruncie antypedagogiki rozwinął H. Schoenebeck. Autorka artykułu daleka jest od przyjęcia w pełni argumentów antypedagogiki dotyczących rozumienia pojęcia wychowanie czy wsparcie. Przyjmuje natomiast tezę, że proces wychowania nie jest równoznaczny z zakazami, dyrektywą i indoktrynacją dziecka. Wspieranie zatem rozumiane jest jako niesienie pomocy dziecku w samodzielnym zdobywaniu wiedzy, doświadczenia, umiejętności, które przyczynią się do zmiany rozwojowej na każdym etapie rozwoju. Wspieranie dążeń edukacyjnych dziecka polegające na zrozumieniu i porozumieniu z dzieckiem daje poczucie odpowiedzialności zarówno dziecku, jak i dorosłemu.

W koncepcji pedagogiki humanistycznej „każdy z nas jest podmiotem – istotą z natury twórczą, konstruktywną, dążącą ku harmonii z sobą i światem” (Dauber, 1997, s. 7) i w tym kontekście nauczyciel – wychowawca powinien pomagać wzrastać, wspierać proces kształtowania podmiotowości dziecka, jego integracji ze światem (Dauber, 1997, s. 13). Jak zauważa W. Puślecki, postulaty pedagogiki humanistycznej dotyczące wspierania rozwoju ucznia można określić jako: wspieranie, podmiotowość, partnerstwo, emancypacja i łączyć

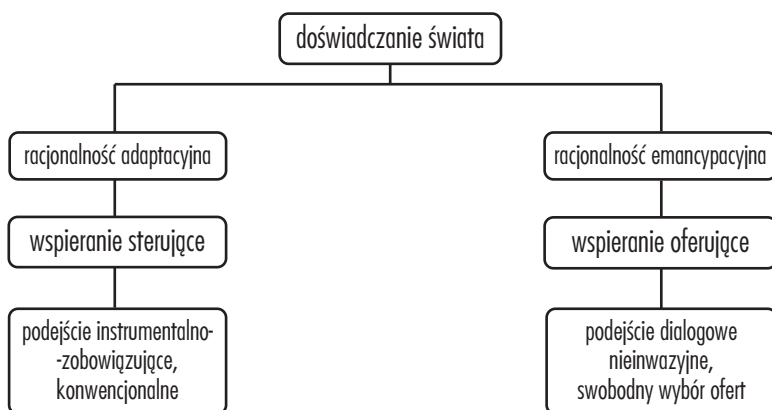
je w całość. Jednocześnie autor wskazuje, że stanowią one część innej całości w procesie edukacyjnym, a mianowicie wychowania, kształcenia, opieki. Dopiero takie rozumienie wspierania „posiada potencjalne i realne możliwości realizacyjne w głównych kategoriach i ogniwach (...) procesu edukacyjnego” (Puślecki, 2008, s. 17). Do pedagogiki humanistycznej C. Rogers wprowadził również pojęcie „facylitator” (łac. *facilitare* – wspierać, pomagać), jako określenie nauczyciela nowego typu. Nauczyciel – facylitator pomaga uczniowi w jego samodzielnym rozwoju myślenia, działania, buduje poczucie odpowiedzialności, autentyczności, zaufania i rozumienia empatycznego (Puślecki, 2008, s. 18).

W procesie edukacyjnego wspierania rozwoju dziecka działania koncentrują się na dziecku i jego doświadczeniu świata. Od najmłodszych lat posiada ono swoją indywidualność, ma potrzeby, doświadczenia, zdobywa wiedzę, umiejętności i buduje swój obraz świata. Pomagają mu w tym oczywiście czynniki środowiskowe, dlatego pewne rzeczy potrafi wykonać lepiej, a z innymi radzi sobie gorzej. Dzięki radości z odkrywania i doświadczania świata oraz umiejętnemu wspieraniu dziecko stworzy, według L. Wygotskiego, „strefę najbliższego rozwoju” (Wygotski, 1971, s. 531-547).

Realizacja tego celu jest możliwa tylko wtedy, gdy dzieci poczuć się zaproszone do samodzielnego działania, kiedy będziemy je do tego zachęcać i inspirować. Musimy przy tym pokierować nimi w taki sposób, żeby z jednej strony czuły się kochane, [akceptowane – przypis autorki], z drugiej zaś trzymały się jasno określonych granic zawsze wtedy, gdy na samodzielnie obranej drodze same dla siebie stają się przeszkodą albo gdy istnieje niebezpieczeństwo, że pobiądq (Hüther, Hauser, 2014, s. 99).

W ten sposób rozwijane indywidualne możliwości kształtują autonomię dziecka i jego potencjał.

W koncepcji doświadczania świata R. Kwaśnica wyodrębnił świat rozumu instrumentalnego (racjonalność adaptacyjna) i świat rozumu komunikacyjnego (racjonalność emancypacyjna) (Kwaśnica, 2007, s. 83). Założenia tych podziałów można odnieść do wspierania rozwoju ucznia.

Ryc. 1. Doświadczenie świata według R. Kwaśnica

W zorganizowanym procesie edukacyjnym, powołując się na R. Kwaśnicę (Kwaśnica, 1994, s. 11-16), wyodrębnia się pięć sposobów wspierania rozwoju dziecka i są to: wspieranie laudacyjno-motywacyjne, sterujące, semisterujące, sterująco-oferujące i oferujące. Wszystkie sposoby wspierania wymagają od nauczyciela – wychowawcy postawy podmiotowego, empatycznego traktowania dziecka, uwzględnienia jego potrzeb i poszanowania godności. Wspieranie laudacyjno-motywacyjne to chwalenie dziecka za podejmowanie działania, ocenianie pozytywne i akceptowanie. To również zachęcanie do twórczego, swobodnego, ale odpowiedzialnego realizowania swoich zamierzeń. Wspieranie takie zaspokaja potrzebę uznania i samorealizacji. Wspieranie sterujące podejmuje nauczyciel, narzucając dziecku sposoby pomocy, w ściśle określonych problemach rozwojowych. Opiera się na triadzie: kierowanie – egzekwowanie – ochranianie, jest typowym sposobem stosowanym w praktyce pedagogicznej. Wspieranie semisterujące to połączenie dwóch wyżej opisanych sposobów pomocy dziecku. Do ustalonego, obowiązującego planu wsparcia dziecka nauczyciel włącza elementy aprobaty, uznania za wykonanie określonych działań. Wspieranie sterująco-oferujące łączy podejścia konwencjonalne, zobowiązujące, z podejściem dialogowym, swobodnym wyborem ofert. Wsparcie rozwoju dziecka w procesie wychowania, kształcenia, opieki spełnia się w działaniach dyrektywnych i niedyrektywnych nauczyciela. Wspieranie oferujące to pomoc w postaci ofert, propozycji, możliwości rozwiązania problemu i podejmowania różnych decyzji przez dziecko. Ten sposób wsparcia opiera się na paradygmacie humanistycznym i podkreśleniu wartości „wolności osoby do dokonywania wyborów” tak charakterystycznej dla pedagogiki emancypacyjnej. Wspieranie oferujące występuje bardzo rzadko, w pomocy dziecku w rozwoju, we wczesnej edukacji jako praktyce pedagogicznej (Puślecki, 2008, s. 19-21).

Różne sposoby wspierania pedagogicznego identyfikuje D. Klus-Stańska i podkreśla, że wybór oferty powinien opierać się na polisemii znaczeń. Odmienne strategie myślenia pedagogicznego, określone paradygmaty i ich krytyczna rekonstrukcja dają możliwość tworzenia otwartych sposobów wsparcia pedagogicznego (Puślecki, 2008, s. 40). Autorka wymienia pięć podejść: funkcjonalistyczno-behawiorystyczne, humanistyczno-adaptacyjne, konstruktywistyczno-rozwojowe, konstruktywistyczno-społeczne, krytyczno-emancypacyjne (Klus-Stańska, 2009, s. 46-68). Są one charakterystyczne dla współczesnych dyskursów pedagogicznych, jednocześnie ukazują podstawowe założenia, które towarzyszą lub powinny towarzyszyć nauczycielowi w projektowaniu wspierania rozwoju dziecka.

Głównym zadaniem nauczyciela w edukacji wspierającej rozwój, zdaniem J. Uszyńskiej-Jarmoc, jest „pomoc dziecku w poznawaniu i coraz lepszym rozumieniu świata i samego siebie” (Puślecki, 2008, s. 83). Działania nauczyciela wobec dziecka sprowadzają się do czterech najważniejszych aktywności poprzez organizowanie, inspirowanie, stymulowanie, kierowanie aktywnością (Puślecki, 2008, s. 83). Dostosowanie tych aktywności do indywidualnych oczekiwań dziecka jest podstawą wspierania rozwoju. Uwzględnianie aktywności dziecka, jego odmienności nie pozbawia nauczyciela nadawania temu dziecku subiektywnych znaczeń, wyobrażeń o nim. Na podstawie dostępnych danych tworzy wyobrażenia o uczniu, klasie, szkole, swojej pracy.

Wyobrażenia definiowane są jako „wywołany w świadomości obraz przedmiotu, osoby lub sytuacji, opierający się na uprzednio poczynionych spostrzeżeniach i fantazji; gdy mają charakter wspomnieniowy to są to wyobrażenia odwrotne, (...) gdy dotyczą treści nierzeczywistej, bez charakteru wspomnieniowego określane

są jako twórcze” (pозyskano z <http://sjp.pwn.pl/lista/W;313.html>). „Wyobrażenia odwórcze cechuj się dużą wiernością wobec właściwości realnie istniejących obiektów. (...) Możemy je przywołać niezależnie od materialnej obecności obiektu, (...) jednak do powstania wyobrażenia odwórczego konieczne jest najpierw spostrzeżenie danego obiektu. Dopiero po utrwaleniu obiektu w pamięci potrafimy go stamtąd przywołać, to znaczy stworzyć wyobrażenie” (Strelau, 2000, s. 186). „Wyobrażenia twórcze są efektem intencjonalnych działań podmiotu, (...) odnosi się on do całości wyobrażenia, a nie jego elementów składowych” (Strelau, 2000, s. 186).

Według Ulrica Neissera, twórcy teorii spostrzegania, dzielenie od siebie wyobrażeń odwórczych i twórczych traci coraz bardziej na znaczeniu. W bardzo dużym uproszczeniu spostrzeganie i wyobrażenie można opisać jako proces cykliczny, który obejmuje dostępne dane, informacje pobierane przez jednostkę z otoczenia. Dzięki temu jednostka modyfikuje schematy pamięciowe i dzięki procesowi eksploracji uruchamiany jest dostęp do nowych danych, który modyfikuje schemat poznawczy (za: Strelau, 2000, s. 187-188). Założony schemat uczniowskich zdolności, zainteresowań, zachowań, relacji pedagogicznych ma chyba każdy nauczyciel, zwłaszcza przyszły, niedoświadczony.

Metodologia badań własnych

Celem podjętych badań jest poznanie wyobrażeń studentów wczesnej edukacji o pracy nauczyciela – wychowawcy klasy pierwszej w kontekście wspierania i tworzenia perspektywy rozwoju dzieci. Obraz konstruowany był w oparciu o wcześniej poczynione spostrzeżenia pracy nauczyciela – wychowawcy w klasach pierwszych podczas praktyk nauczycielskich oraz własne intencjonalne działania studentów. Sformułowano problem: jak studenci wyobrażają sobie swoją przyszłą pracę nauczyciela – wychowawcy w klasie pierwszej?

W badaniach wykorzystano metodę narracyjną, formę listu do rodziców przyszłych uczniów. Narracja dotyczyła określonej sfery życia jednostki, odwoływała się do nabytych drogą postrzeżeń doświadczeń i działania, które w przyszłości, w określonych intencjach podejmie jednostka. Narracja, czyli „opowiadanie jest przechowywaną w pamięci reprezentacją poznawczą zdarzeń w przyszłości. Jego treść może być rekonstruowana ze śladów pamięciowych i brać udział w rozumieniu toczących się aktualnie zdarzeń” (Trzebiński, 2002, s. 23). Celem przyjętej metody analizy narracji (tekstu) jest „rozumienie kategorii” (Silvermann, 2012, s. 150), jakimi posługują się badane osoby i „dowiedzenie się, jak są one (kategorie) używane w konkretnych działaniach” (Silvermann, 2012, s. 150).

Badania przeprowadzono w styczniu 2015 roku. Obejmowały grupę 25 studentów III roku pedagogiki. Do analizy zakwalifikowano 21 narracji o rodzinie. Pozostałe wykluczono z powodu zbyt krótkich tekstów, przyjętej niewłaściwej formy, stosowania równoważników zdań. Studenci zostali poproszeni o przygotowanie listu do rodziców, z myślą nawiązania kontaktu z rodzicami swojej przyszłej pierwszej klasy, zapoznania, przed jakimi wymaganiami staną ich dzieci. List do rodziców miał zawierać określone zagadnienia, które nauczyciel – wychowawca wyjaśnia rodzicom. Obejmowały one zasady, wartości panujące w klasie, współpracę z rodzicami, wymagania wobec uczniów, sposoby pracy z dziećmi. Czas przygotowania pracy wyniósł dwa

tygodnie, objętość obejmowała co najmniej jedną stronę formatu A4. Przyjęto schemat procedury analityczno-interpretacyjnej F. Schutze. Przebieg procesu analizy zgromadzonego materiału został uproszczony w wybranych etapach (ze względu na ilość narracji). Nadano tytuły poszczególnym wątkom.

Interpretacja danych narracyjnych

Po przeczytaniu tekstów określono w nich wątki tematyczne i poszczególnym fragmentom nadano tytuły: I. Zasady, wartości, II. Współpraca, III. Wymagania, IV. Sposoby pracy.

I. Zasady, wartości

Wyobrażenia studentów na temat zasad, które wprowadzą w klasie były następujące: *Od momentu rozpoczęcia nowego roku szkolnego w naszej klasie będą obowiązywały żelazne zasady, które chciałabym Państwu przedstawić: obowiązkowy, nienaganny, estetyczny strój do szkoły, zadbane, schludny wygląd, obuwie na zmianę (L1). Drodzy Rodzice dzieciom należy się przerwa podczas zajęć i za zgodą nauczyciela dziecko może w każdej sytuacji skorzystać z toalety, uczeń powinien być grzeczny, słuchać wychowawcy (L7). W szkole obowiązują pewne zasady, którymi uczeń będzie musiał się podporządkować tzn. zachowanie porządku na swoim stanowisku pracy, kulturalnego zachowania się, na lekcjach picie i jedzenie jest zabronione. Będę się starała nauczać do wartości patriotyzmu, prawdy (L8). W szkole zakazane jest malowanie się i noszenie biżuterii (L11). Strój obowiązujący w szkole: dziewczynki schludnie uczesane – kucyk. Chłopcy – spodnie długie, koszulka z długim rękawem. Raz w tygodniu (piątek) obowiązuje strój galowy (L13). Wszystkie dzieci w naszej klasie są Polakami, a więc sprawimy by poczuli się z tego dumni (L18).*

Są to przykłady wyobrażeń o przystosowawczym, nakazowym charakterze szkoły. Praca nauczyciela – wychowawcy ogranicza się ustalania zasad „z góry”, są one dyrektywne, narzucające określone zachowania dzieci w klasie. Wyobrażeń o wspieraniu dziecka w rozwoju „do wartości” jest niewiele, a te ujawnione brzmią nacjonalistycznie. Kontrola ucznia przez nauczyciela dotyczy fryzury, a zasady ubioru reguluje nawet płęć ucznia. Przykłady te wydają się mieć niewiele wspólnego z przyjętym rozumieniem wsparcia, partnerstwa. W wyobrażeniach tych dominuje obraz wszechwładnej roli nauczyciela – wychowawcy, a nie wyobrażenie o procesie obustronnych, poprawnych relacji.

Kolejne fragmenty narracji są to opisy o charakterze argumentacyjnym. *Przed dziećmi i przed Wami Rodzice otwiera się nowy etap – rozpoczęcie nauki w szkole. To okres nowych wyzwań, przygód, znajomości. Pragnę, aby przy naszej współpracy dzieci w ten etap weszły uśmiechnięte, pozytywnie nastawione i otwarte na nowe doświadczenia. Wejście w świat społeczności szkolnej jest okazją do rozwoju pod względem emocjonalnym i społecznym (L3); W klasie chciałabym wprowadzić zasady, które będą opierały się na wzajemnym szacunku, odpowiedzialności i bezpieczeństwie. Realizować zamierzam to poprzez wyznaczenie dzieci do pełnienia funkcji dyżurnego oraz stymulowanie poprzez gry i zabawę, ponieważ dzieci z tego zapamiętają najwięcej (L21).*

Analizując kolejne wyobrażenia o pracy nauczyciela – wychowawcy, można stwierdzić, że narratorzy tych listów prezentują postawę akceptującą wobec uczniów i rodziców. Swoją postawę opierają na życzliwości, zachęce, a jednocześnie konsekwencji działania. Sygnalizują pomoc w trudnym dla ucznia i rodzica czasie, ale jednocześnie budzą w nich radość i możliwość tworzenia nowej rzeczywistości. Rozumienie zmian rozwojowych w tym okresie, związane z funkcjonowaniem dzieci w grupie społecznej, pozwala na tworzenie wyobrażenia o klasie jako drużynie.

II. Współpraca

Wyobrażenia badanych o współpracy z rodzicami uczniów klasy pierwszej to fragmenty o charakterze opisowym, narracyjno-argumentacyjnym. *O tym, w jaki sposób mogą się Państwo angażować będą kolejno informować na zebraniach. Państwa pomoc będzie mile widziana w między innymi organizowaniu wyjazdów klasowych (L15); Będę prosiła Państwa o współpracę, zaangażowanie, m.in. w organizowanie wycieczek szkolnych. Będą tworzone różnego rodzaju konkursy, dziecko+rodzic. Musimy pokazać, że my jako rodzice jesteśmy zainteresowani tym co dzieje się w szkole (L14); Rodzice dysponujący wolnym czasem w ciągu dnia mogą włączyć się w pomoc przy różnego rodzaju zajęciach plastycznych, przy prowadzeniu biblioteki szkolnej, czy przy organizowaniu zajęć sportowych (L13); W naszej szkole mile widziane są wszelkie wysiłki, zainteresowania rodziców i zaangażowanie się w życie klasy poprzez pomoc nauczycielowi w opiece podczas organizowania wycieczek szkolnych, wyjść do kina, pomoc w przygotowywaniu i organizowaniu spotkań okolicznościowych i imprez, np. dzień dziecka, dzień sportu (L1). Chciałabym Państwa prosić, do 15.09. o zgłoszenie się do trójki klasowej rodziców, będzie to dla mnie jako wychowawcy stanowiło duże wsparcie, przede wszystkim w organizacji wyjść pozaszkolnych. Proszę o zgłaszanie przez Państwa pomysłów związanych z życiem szkolnym, każda propozycja będzie dla mnie cenna (L2); Na stronie internetowej szkoły będzie utworzone forum naszej klasy, co ułatwi kontakt między mną a Państwem. Będziemy poruszać kwestie, które będą problematyczne oraz takie, z których będziemy dumni. Bardzo Was proszę o zaangażowanie się w życie szkoły, szczególnie teraz, gdy Wasze dzieci stawiają pierwsze kroki na tym etapie. Mam nadzieję, że Państwa pomysły będą inspiracją do kształcenia dzieci w przyjemny i dostępny sposób. Zachęcam do kontaktu we wszystkich kwestiach (L3).*

Wyobrażenia o współpracy z rodzicami dotyczą w większości spraw związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa dzieciom podczas zajęć pozalekcyjnych, pozaszkolnych. W narracjach często pojawia się określenie „dla mnie ważne” sugerujące indywidualną odpowiedzialność nauczyciela za współpracę z rodzicami. Efektywna współpraca w wyobrażeniach studentów dotyczy najczęściej dwóch podmiotów, podmiot najważniejszy uczeń i jego harmonijny rozwój, dobro jest „gdzieś obok”.

III. Wymagania

Oczekiwania, wymagania wobec rodziców to wyobrażenia o charakterze cyklicznym, raczej odtwórczym, łączącym się z wyobrażeniami o zasadach i wartościach. Wymagania w stosunku do uczniów to określone za-

chowania: jaki uczeń powinien być, co musi przynosić do szkoły. Powtarzające się w listach wyobrażenia wymagań w stosunku do rodziców są następujące: „odrabianie prac domowych”, „odbieranie dzieci po zajęciach”, „pilnowanie gotowości dzieci do podjęcia nauki we wrześniu”. W wyobrażeniach tych studentów nauczyciel – wychowawca ma władzę, wymaga zarówno od dzieci, jak i rodziców, dyscypliny, posłuszeństwa, działania zgodnego z określonymi wskazówkami.

Moje wymagania w stosunku do dzieci to: nie jemy na lekcji, uczeń powinien być grzeczny, słuchać wychowawcy, podstawową rzeczą jaką wymagam od dzieci, ale również od rodziców to odrabianie pracy domowej. Aby dzieciom ułatwić naukę należy zaopatrzyć je w tornister (najlepiej sztywny), w piórniku powinny się znaleźć dobra temperówka, kredki, (...), zeszyty, papier kolorowy. Przybory, które przedstawiłam są wymagane (L7); Na początku powiem, co będzie nam potrzebne w klasie I. Oczywiście zestaw podręczników i ćwiczeń, zeszyty, przybory szkolne, Pozwoliłam sobie spisać wszystko na kartkach, które Państwu rozdám (L8); Krótko chciałbym przedstawić Państwu wymagania wobec dziecka. Po pierwsze 50% frekwencji ucznia na zajęciach, obowiązek odrabiania prac domowych, stosowanie się do regulaminu. Od Państwa wymagam dyspozycyjności jeżeli chodzi o odbieranie dzieci po zajęciach (L10); Mam nadzieję, że od września każde dziecko będzie gotowe do podjęcia nauki w szkole, wyposażone w podstawowe przybory szkolne, podręczniki, strój gimnastyczny oraz odpowiednie obuwie (L21).

IV. Sposoby pracy

Sposoby pracy rozumiane są bardzo różnie przez badanych studentów. Wyobrażenia niżej zaprezentowane to opisy odtwórcze, edukacja rozumiana jest jako adaptacja do istniejących warunków. *Postaramy się, z naszej strony, aby dziecko nabyło wiedzę w zakresie czytania, pisania, liczenia, wykonywania różnych prac plastycznych (L 20); (...) również wprowadzone zostaną dla dzieci edukacje artystyczne i różnego rodzaju zajęcia w plenerze, edukacja muzyczna, granie na instrumentach, turnieje sportowe, wycieczki, wyjścia do kina, teatru (L12); W nowym roku szkolnym dzieci będą poznawały litery i cyfry. Będą się uczyły edukacji przyrodniczej, plastycznej, technicznej, muzycznej poprzez pogadanki, gry, dramę zabawy ruchowe, wycieczki (L13).*

Wyobrażenie pracy nauczyciela – wychowawcy wiąże się przede wszystkim z przekazem wiedzy i realizacją obszarów edukacyjnych podstawy programowej, wykorzystując metody podające, aktywizujące, problemowe.

Rozumienie sytuacji edukacyjnych to istota sposobu pracy nauczyciela – wychowawcy w kolejnych narracjach. Wyobrażenia te mają charakter twórczy. Przyszły wychowawca ma świadomość poszukiwań sposobów pracy z dziećmi, wsparcia ich ze strony rodziców. Sytuacje edukacyjne łączy z obszarami rozwojowymi dziecka i pragmatyką działań. *W pierwszej klasie dzieci będą kontynuowały to co poznały w przedszkolu o treści rozszerzone. Skupimy się bardziej na czytaniu, pisaniu i liczeniu. Będziemy dbać o rozwój społeczny dziecka, aby umiało działać w grupie bez konfliktów, poruszać się i zachowywać odpowiednio do danej sytuacji (L14); W klasie I dzieci opanują sztukę czytania, pisania i liczenia. To będzie intensywny okres w ich życiu, w którym potrzebne jest im wsparcie i pomoc z naszej strony. Liczę na owocną współpracę, żeby pomóc każdemu uczniowi. Pragnę także zauważyć, iż będzie to czas uspołeczniania dziecka, (...) każde dziecko powinno nauczyć się funkcjonować w społeczeństwie, klasie szkolnej (L21).*

Wnioski

1. W analizowanym wątku Zasady, wartości wyobrażenia pracy nauczyciela – wychowawcy w zdecydowanej większości opiera się na wspieraniu sterującym i polega na kierowaniu działaniem dziecka, egzekwowaniu regulaminów i ogólnie wprowadzanych zasadach. Dyrektywy i nakazy przestrzegane bezwzględnie przez dzieci postrzegane są przez studentów prawdopodobnie jako ochranianie dziecka, dbanie o jego bezpieczeństwo.
2. Współpraca z rodzicami w wyobrażeniach studentów jest ściśle określona, również poprzez wytyczne, podstawowe założenia. Obraz współpracy twórczej w wyobrażeniach studentów spotykany jest rzadko. Współpraca z rodzicami ma charakter adaptacyjny. Doświadczenie świata szkolnego przez rodziców jest wyznaczone przez nauczyciela – wychowawcę, to schemat tematów i form współpracy.
3. Wątek Wymagania, podobnie jak Zasady, wartości, łączy język opisu technologicznego: wdrażać, wyrabiać, kształtować, dyscyplinować. Kontekst wsparcia, wspomaganie, pomocy w trudnych sytuacjach edukacyjnych pierwszoklasisty w większości wyobrażeń studentów nie został opisany.
4. Wyobrażenia o sposobach pracy w klasie pierwszej są zarówno twórcze, jak i odwórcze. Umiejętność przewidywania, modyfikowania działań edukacyjnych wymaga doświadczenia, praktyki, znajomości siebie i swoich możliwości, kreatywności, znajomości uczniów i sposobów odkrywania ich potencjału. Te kompetencje wydają się słabo rozwinięte wśród badanych studentów. Być może jest to efekt kształcenia akademickiego przyszłych nauczycieli do szkoły uwikłanej między wolnością a przymusem, adaptacją a dialogiem i refleksją. Przywiązany do metodyki szkolnej, technologii: program, podręcznik, efekt nauczania, a za mało ukierunkowany na praktyczne rozwijanie kompetencji, w zróżnicowanych sytuacjach edukacyjnych?

Kontekst szkolny, a w tym pomocy pedagogicznej, w wyobrażeniach studentów wczesnej edukacji, można podsumować, wskazując na trzy najważniejsze sposoby wspierania rozwoju ucznia. Bardzo często obecne jest w narracjach badanych wspieranie sterujące, pojawia się tylko nielicznie wspieranie laudacyjno-motywacyjne i wspieranie jako połączenie tych dwóch sposobów z przewagą sterującego. Racjonalność adaptacyjna, jako doświadczenie świata (szkolnego), o której pisał R. Kwaśnica, pozostawiła ślad w pamięci, w mentalności studentów, pewne utrwalone nawyki, być może szkoły, do której sami chodzili i dlatego w wyobrażeniach podobnie „budują”, „konstruują” myślenie o współczesnej szkole i podmiotach w niej funkcjonujących. Z obserwacji etnometodologicznych dotyczących praktyk socjalizacyjnych w kontekście budowania tożsamości dziecka, które prowadziła M. Nowicka w szkole na poziomie edukacji początkowej, wśród nauczycieli z pewnym stażem pedagogicznym również „wynika, że na zajęciach obowiązuje dość sztywny schemat komunikowania się, umacniający dyrektywną władzę nauczycielską, wzory działania w roli ucznia są zamknięte, niedyskutowane, a procesy samoidentyfikacji silnie zaburza ograniczanie dziecięcego sprawstwa” (Nowicka, 2015, s. 185). W przypadku zaprezentowanych badań, są to osoby młode, które będą dopiero zdobywały doświadczenie zawodowe, być może doświadczając świata w dynamicznie rozwijającej się rzeczywistości, postawią na rozwój osobistych, interpretacyjnych i komunikacyjnych kompetencji.

Bibliografia

1. Publikacje książkowe:

- Dauber H. (1997). *Podstawy pedagogiki humanistycznej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Hüther G., Hauser U. (2014). *Wszystkie dzieci są zdolne. Jak marnujemy wrodzone talenty*. Słupsk: Dobra Literatura.
- Klus-Stańska D., Szczepka-Pustkowska M. (red.) (2009). *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania*. Warszawa: WAiP.
- Kwaśnica R. (1994). *O pomaganiu nauczycielowi – alternatywna komunikacja*. Wrocław: WOM.
- Kwaśnica R. (2007). *Dwie racjonalności: od filozofii sensu ku pedagogice ogólnej*. Wrocław: DWS.
- Nowicka M. (2015). Dziecko w procesie socjalizacji szkolnej – ku integracji czy dysonansowi? W: D. Klus-Stańska (red.), *(Anty)edukacja wczesnoszkolna*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Puślecki W. (2008). *Wspieranie rozwoju dzieci w procesie wczesnej edukacji*. Wrocław: DSW.
- Rogers C. (1983). *Freedom to Learn for the 80's*. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company.
- Schoenebeck H. (1994). *Antypedagogika. Być i wspierać zamiast wychowywać*. Warszawa: J. Santorski&Co.
- Silvermann D. (2012). *Analiza danych jakościowych*. Warszawa: PWN.
- Strelau J. (2000). *Psychologia*. T. II. Gdańsk: GWP.
- Trzebiński J. (2002). *Narracja jako sposób rozumienia świata*. Gdańsk: GWP.
- Wygotski L.S. (1971). *Wybrane prace psychologiczne*. Warszawa: PWN.

2. Źródła internetowe:

Słownik języka polskiego. Zaczepnięte 8 kwietnia 2015. Strona internetowa <http://sjp.pwn.pl/lista/W;313.html>

Summary

“Before school starts...” – students’ ideas about the work of early childhood education teachers – first-grade students’ tutors

Supporting the development of children is one of the most important tasks of a teacher – tutor. The article presents the ideas of students about the work of an early childhood education teacher – a first-grade students’ tutor. The analysis is based on 21 narratives – students’ letters to the parents of prospective students. The article is divided into four thematic parts: I. Principles, values, II. Cooperation, III. Requirements IV. Ways of working. A qualitative analysis of the obtained research material has been carried out and the conclusions have been drawn.

Keywords: pedagogy, narrative, teacher – tutor, student, parents, school